

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Η ΦΥΣΙΣ ΤΟΥ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΥ(*).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Ο ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ ΕΝ ΤΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗῃ

Ι. Εἰσαγωγή.

Ὀλίγαι λέξεις ὑπάρχουν ἐν τῷ διεθνεῖ λεξιλογίῳ τῶν ὁποίων ἐγένετο κατὰ τὴν διαρρέουσαν πεντηκονταετίαν ἀπανταχοῦ τοσαύτη χρῆσις, πολὺ συχνὰ μάλιστα καὶ κατάχρησις, ὅσον ἡ λέξις «ἰμπεριαλισμὸς» (Imperialism, Imperialisme, Imperialismus, Imperialismo). Εἰς ἑκατοντάδας ἀνέρχονται τὰ βιβλία τὰ ἐν γερμανικῇ, γαλλικῇ καὶ ἀγγλικῇ ἰδίῳ γλώσσῃ περὶ ἰμπεριαλισμοῦ γρα-

(*) Ernest Seillière «Die Philosophie des Imperialismus». Τομ. 3ος «Der demokratische Imperialismus» γερμ. μετάφρ. ὑπὸ Schmidt. Βερολῖνον 1907.—W. B o r g i u s «Imperialismus» Beiträge zur Analyse des politischen Lebens. Sammelwerk von deutschen und ausländischen Gelehrten. Βερολῖνον 1905.—H e i n r i c h F r i e d j u n g «Das Zeitalter des Imperialismus 1884—1914». 1ος Τόμος 1919.—G u s t a f F. S t e f f e n «Weltkrieg und Imperialismus» μετάφρ. ἐκ τοῦ σουηδικοῦ ὑπὸ M. Langfeldt. Jena 1915.—R. M i c h e l s «Elemente zur Entstehungsgeschichte des Imperialismus in Italien» ἐν Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik 34ος Τόμος 1912 σελ. 470 ἐκ.—R o s a L u x e m b u r g «Die Akkumulation des Kapitals» Ein Beitrag zur ökonomischen Erklärung des Imperialismus. Βερολῖνον 1913.—K. K a u t s k y «Zwei Schriften zum Umlernen» ἐν τῇ Neue Zeit ἔτος 33ον Τόμ. 2 Ἄρ. 2-5.—H. H e r k n e r «Die Arbeiterfrage» I-II 7η ἐκδ. 1921.—F. S a l o m o n «Der britische Imperialismus». Ein geschichtlicher Überblick über den Werdegang des britischen Reiches vom Mittelalter bis zur Gegenwart. Λειψία καὶ Βερολῖνον 1916.—A r t h u r D i x «Deutscher Imperialismus» Λειψία 1912.—R. K o b a t s c h «Internationale Wirtschaftspolitik» 1907.—K a r l K u m p m a n n «Imperialismus und Pazifismus in volkswirtschaftlicher Bedeutung» ἐν τῇ συλλογῇ «Der deutsche Krieg τεῦχος 72. 1916.—P a u l B a r t h «Die Philosophie der Geschichte als Soziologie» I μέρος Grundlegung und kritische Übersicht 3 καὶ 4 ἐκδ. Λειψία 1922.—O t h m a r S p a n n ἀρθ. «Imperialismus» εἰς τὴν τελευταίαν ἐκδοσὶν τοῦ Handwörterbuch der Staatswissenschaften.—W i l h e l m B a n e r «Das Schlagwort als

φέντα, εἰς χιλιάδας δὲ τὰ ἄρθρα καὶ αἱ εἰς τὴν ἔννοιαν ταύτην ἀναφερόμεναι μικραὶ διατριβαί. Ἰδίως πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου, κατὰ τὴν λεγομένην «ἰμπεριαλιστικὴν περίοδον», ἔν τινι μέτρῳ ἐπίσης κατὰ τὴν διάρκειαν τούτου καὶ μετ' αὐτόν, πολὺ σπανίως συνέβαινε καὶ συμβαίνει νὰ λάβῃ τις ἀνὰ χεῖρας εὐρωπαϊκὴν ἔφημερίδα, χωρὶς νὰ συναντήσῃ πλέον ἢ ἅπαξ ἐν αὐτῇ τὴν τόσον κτυπητὴν αὐτὴν λέξιν. Ἐκτὸς τούτου οἱ ῥήτορες τῶν κοινοβουλίων καὶ τῶν πολιτικῶν συγκεντρώσεων εἶχον καὶ ἔχουσι τὸν ἰμπεριαλισμὸν πάντοτε εἰς τὰ χεῖλη των, οἱ ἔθνικόφρονες πολιτικοὶ τὸν ἀνέγραφον καὶ τὸν ἀναγράφουσι χρυσαῖς γράμμασιν ἐν τοῖς προγράμμασιν των, πολλοὶ πανειρηνιστὰὶ καὶ φιλόσοφοι τὸν προσβλέπουν βλοσυρῶς ὡς τὸ κυριώτερον αἷτιον τῶν πολέμων καὶ τῶν προστριβῶν ἐν γένει μεταξὺ τῶν

sozialpsychische und geistesgeschichtliche Erscheinung» ἐν τῇ Histor. Zeitschrift τομ. 122 (1920).—E r i c h M a r c k s «Entwicklung und Hauptziele der britischen Reichspolitik» ἐν Lebensfragen des britischen Weltreiches ἔκδ. τοῦ Beirat für Auslandsstudien an der Universität Berlin. Βερολῖνον 1928.—Δ η μ ο σ θ. Σ. Σ τ ε φ α ν ἰ δ ο υ «Ἡ ἐξωτερικὴ ἐμπορικὴ πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ συγχρόνῳ της ἰδίᾳ ἐξελίξει». Ἐν τῇ συλλογῇ μου «Οἰκονομικαὶ μελέται» τ. Α'. Ἀθήναι 1926.—F e l i x v. O p p e n h e i m e r «Englischer Imperialismus» Βιέννη 1905.—H a s h a g e n «Marxismus und Imperialismus» ἐν Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik 3 σειρά 58 τ. 1919 II.—J. A. H o b s o n «Imperialism. a study» 1902.—G e o r g E n g e l b e r t G r a f «Die Landkarte Europas gestern und morgen» Βερολῖνον 1919.—K. M a r x «Kommunistisches Manifest» ἐν W. Sombart «Grundlagen und Kritik des Sozialismus» II 1919.—O t h m a r S p a n n «Kurzgefasstes System der Gesellschaftslehre» 1914.—F r i e d r i c h R a t z e l «Politische Geographie» 1923. ἔκδ. ὑπὸ Oberhummer.—R u d o l f L a u n «Das Nationalitätsprinzip in seinem Einfluss auf die Staatenbildung» ἐν Handbuch der Politik 3 ἔκδ. 1920 I.—H e r b e r t v. D i r k s e n «Imperialismus und Sozialismus» ἐν Die Grenzboten 72 ἔτος, 4 Vierteljahr. 1913.—F r i e d r i c h v. B e z o l d «Staat und Gesellschaft des Reformationszeitalters» ἐν Die Kultur der Gegenwart ἔκδ. ὑπὸ P. Hinneberg Teil II Abt. V. I. 1908.—G. R a t z e n h o f e r «Soziologische Erkenntnis» 1898.—M. E. d e P a r r i e u «Principes de la science politique» Paris 1870.—J. J. R u e d o r f f e r «Grundzüge der Weltpolitik der Gegenwart» Deutsche Verlags-Anstalt 1914.—M e i n e c k e «Weltbürgertum und Nationalstaat» 2 ἔκδ. Μόναχον-Βερολῖνον 1911.—H. v. T r e i t s c h k e «Politik» I. Βερολῖνον 1897.—E r n s t H a e c k e l «Freie Wissenschaft und freie Lehre» 1878.—O s c a r H e r t w i g «Zur Abwehr des ethischen, des sozialen, des politischen Darwinismus» 2 ἔκδ. 1921 Jena.—W a r d «Pure sociology» 1903.—H a r r y J o h n s t o n «Gesunder Menschenverstand in der auswärtigen Politik» 1913 μετάφρ. ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ 1917.—G. S c h m o l l e r «Grundriss der allgemeinen Volkswirtschaftslehre» 1919 I.—H a r a l d H ö f f d i n g «Psychologie in Umrissen auf Grundlage der Erfahrung» μετάφρ. ἐκ τοῦ δανικοῦ 1901.—F r a n z O p p e n h e i m e r «Theorie der reinen und politischen Oekonomie» 4 ἔκδ. 1919.—A. S c h ä f f l e «Bau und Leben des sozialen Körpers» 3 ἔκδ. I. Allgemeine Soziologie. Tübingen 1896.—M. L a z a r u s «Das Leben der Seele». In monographien über seine Erscheinungen und Gesetze. 3 ἔκδ. I τόμ. Berlin 1883.—B e r n a r d d e M a n d e v i l l e «The Fable of the Bees» γαλλ. μετάφρ. ἐκ τῆς 8ης ἀγγλ. ἔκδ. τοῦ 1732 εἰς 4 τομῖδια καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «La fable des abeilles ou les fripons devenus honnêtes gens».—G. L e B o n «Ψυχολογικοὶ νόμοι τῆς ἀνελιξέως τῶν λαῶν» μετάφρ. ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ἐκ τῆς 8ης ἔκδ. ὑπὸ Μακρῆ 1908.—F e l i x d e

κρατῶν, οἱ σοσιαλισταὶ τέλος ἐκτοξεύουν κατ' αὐτοῦ, ὡς γεννήματος καὶ θρέμματος τῆς ἀπομυζώσεως τὸν ἐργατικὸν κόσμον κεφαλαιοκρατίας, τὰ πυροφόρα τῶν βλήματα. Αὐτός, λέγουν, ἔκαμνε τοὺς Μοσχοβίτας νὰ προσατενίζουν μὲ ἐρωτύλα βλέμματα πρὸς τὸν Βόσπορον καὶ τὰ στενὰ τῶν Λαρδανελλίων, αὐτὸς παρώρμα τὴν προπολεμικὴν αὐστριακὴν διπλωματίαν εἰς τὰς «βαλκανικὰς τῆς ἀσχημίας», αὐτὸς ἐπίσης ὑπηγόρευεν εἰς τὸν Bismarck τοὺς ὑπερηφάνους ἐκείνους λόγους τοῦ εἰς τὸ Reichstag, ὅτι ἡ «Γερμανία δὲν φοβεῖται ἐπὶ τῆς γῆς παρὰ μόνον τὸν Θεόν». Αὐτὸς εἶναι κατὰ τὴν γνώμην ὄλων ὁ κατευθύνας τὴν ἀποικιακὴν πολιτικὴν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων κατὰ τὴν τελευταίαν ἑκατονταετίαν, εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται ἡ ἀπάνθρωπος ἐκμετάλλευσις τῶν ἰθαγενῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ὀκεα-

D a n t e s «L' égoïsme seule base de toute société» Paris 1920.—W. W u n d t «Völkerpsychologie» Leipzig 1900 τόμ. 1ος.—G. S t e f f e n «Lebensbedingungen moderner Kultur, Sozialphilosophische, soziologische und sozialpolitische Studien» μετάφρ. ἐκ τοῦ σουηδικοῦ ὑπὸ M. Langfeldt. Jena 1909.—J. G o b i n e a u «Essai sur l'inegalité des races humaines» Paris 1845-1853.—L. G u m p l o w i c z «Geschichte der Staatstheorien» Innsbruck 1905.—H e r b e r t S p e n s e r «Individu contre l' état» μετάφρ. ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπὸ Gerschel, Paris 1865.—L u d w i g S t e i n «Einführung in die Soziologie» ἑλλην. μετάφρ. Παπαϊωάννου 1921.—L. R ü d i g e r «Über Nationalität» ἐν Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft 3 τόμ. 1865.—N i c c o l o M a c c h i a v e l l i «Il Principe» γαλλ. μετάφρ. ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ἐν «Oeuvres politiques de Machiaveli» Paris 1872 ἔκδ. Charpentier et Cie.—T o ũ Ἰ δ ῖ ο υ «Discours sur Tite-Live» ἐν τῇ ἰδίᾳ συλλογῇ.—W. W u n d t «Elemente der Völkerpsychologie». Grundlinien einer psychologischen Entwicklungsgeschichte der Menschheit. Λειψία 1912.—A d o l f B a s t i a n «Der Mensch in der Geschichte». Zur Behandlung einer psychologischen Weltanschauung. I-III Λειψία 1860.—R. M i c h e l s «Probleme der Sozialphilosophie» Λειψία καὶ Βερολίνον 1914.—H e i n r i c h D i e t z e l «Die Theorie von den drei Weltreichen» Berlin 1900. M a x W e b e r «Gesammelte politische Schriften» 1921.—L. G u m p l o w i c z «Sociologie et Politik» 1892 γαλλ. μετάφρ. 1898.—A l f r e d H u d s o n «Vers la Société des Nations» 1919.—O s w a l d S p e n g l e r «Der Untergang des Abendlandes» I τόμος Gestalt und Wirklichkeit 6 ἔκδ. Μόναχον 1920.—A l b r e c h t W i r t h «Volkstum und Weltmacht in der Geschichte» Μόναχον 1901.—R e n é M i l l e t «Notre politique extérieure de 1898—1905».—J o s e p h S c h u m p e t e r «Zur Soziologie der Imperialismen» Tübingen 1919.—K a r l V ö l k e r «Die religiöse Wurzel des englischen Imperialismus» 1924.—H e r m a n n S t o l l «Das Zeitalter des Imperialismus bis zum Ausbruch des Weltkrieges» 1924.—G r a c c h u s «Imperialismus und Friede». Raubkrieg und Revolution. Berlin 1924.—L. G u m p l o w i c z «Allgemeine Staatslehre» 3 ἔκδ. 1907.—W. S c h ü c k i n g «Die Organisation der Welt» Λειψία 1909.—K a r l L a m b r e c h t «Moderne Geschichtswissenschaft. 5 Vorträge» 2 ἔκδ. Βερολίνον 1909.—G. H a n o t a u x «De l'histoire et des historiens» Paris 1919.—F. O p p e n h e i m e r «Der Staat» ἔκδ. τῆς Gesellschaft Φραγκφούρτη 1912.—W. W u n d t «Probleme der Völkerpsychologie» 2 ἔκδ. Stuttgart 1921.—G. R a t z e n h o f e r «Wesen und Zweck der Politik, als Teil der Soziologie und Grundlage der Staatswissenschaften» Τόμ. I—III Λειψία 1893.—A r n o l d v a n G e n n e p «Traité comparatif des Nationalités» Paris (Payot) 1922.—R u d o l f K j e l l é n «Die Grossmächte der Gegenwart» μετάφρ. ἐκ τοῦ σουηδικοῦ ὑπὸ Koch. 5 ἔκδ. Λειψία-Βερολίνον 1915.—M a r t i n S p a h n «Die Grossmächte» Bs...

νίας πρὸς ὄφελος τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπιχειρήσεων. Ὑπὸ τὸ κράτος ἱμπεριαλιστικῆς ἐξάφραξ ἔστιχούργει ὁ Thomson τὸ «Rule Britannia, rule the Waves!», διεκρήρυττεν ὁ Carlyle τὴν ἐκπολιτιστικὴν ἀποστολὴν τῆς ἀγγλοσαξωνικῆς φυλῆς, συνέγραψον οἱ Charles Dilke καὶ John Robert Seeley τὰ μνημειώδη ἔργα των καὶ ἐπεδίωκεν ὁ Cecil Rhodes τὸν ἐκβρεττανισμόν τῆς οἰκουμένης. Ὁ ἱμπεριαλισμός ὑπῆρξεν ὁ συγκεντροῦντων διαρκῶς πρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου ἀπειλητικὰ νέφη εἰς τοὺς διπλωματικούς τῆς Εὐρώπης ὀρίζοντας, πότε μὲν διὰ τῆς ἀνακινήσεως τοῦ ζητήματος τοῦ Μαρόκκου ἢ τῆς διανομῆς τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, πότε δὲ διὰ τῆς ἐντάσεως τῆς ὀφθαλμικῆς ἀπειλῆς ἐπὶ τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, αὐτὸς εἶναι ὁ ὀπλίσας τὴν ἀγγλικὴν χεῖρα ἐναντίον τῶν εἰρηνικῶν Κινέζων, αὐτὸς ἐπίσης ὁ προκαλέσας τὴν σύρραξιν μεταξὺ Ῥώσων καὶ Ἰαπόνων ἐν τῇ Ἄπω Ἀνατολῇ. Αὐτοῦ τούτου τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ καρποὶ θεωροῦνται ὡσαύτως ὁ παγκόσμιος πόλεμος καὶ αἱ ἐπικρατήσασαι μετὰ τὸ τέρας του ἐνιαχοῦ φασιστικαὶ ἰδέαι, εἰς αὐτὸν ὀφείλει ἢ ἀνθρωπότης τὴν φοβερωτέραν καταστροφὴν ἐξ ὅσων ἀναγράφει μέχρι τοῦδε ἡ ἱστορία, εἰς τὸν βωμὸν του θὰ κληθῇ ἕως αὕτη αὔριον ὅπως προσφέρει νέας θυσίας. Κατ' αὐτοῦ κυρίως στρέφεται τέλος ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, ἡ νέα αὕτη παγκόσμιος ὀργάνωσις πρὸς παγίωσιν τῆς εἰρήνης τῆς οἰκουμένης.

Τὸ θέμα, ὡς βλέπομεν, τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ἐνταῦθα, δὲν εἶναι μικρᾶς σημασίας, ἐνδιαφέρον ἐξ ἴσου τὸν κοινωνιολόγον καὶ οἰκονομολόγον, τὸν πολιτικὸν καὶ τὸν ἱστορικόν. Πέριξ του περιστρέφονται πλεῖστα ὅσα εἰδικώτερα ζητήματα κοινωνιολογικῆς, οἰκονομολογικῆς καὶ πολιτικῆς φύσεως, ἀναφερόμενα ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐννοίαν τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, τὴν κοινωνιολογικὴν διερεῦνησιν τῆς ἱμπεριαλιστικῆς δομῆς, τὰ πολιτικὰ καὶ ἰδίως τὰ οἰκονομικὰ μέσα τὰ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας πρὸς κατίσχυσιν του καὶ τέλος τὰς σπουδαιότερας ἐκδηλώσεις του ἐν

ρολίνον καὶ Βιέννη 1918.—Alfred Fried «Panamerika. Entwicklung, Umfang und Bedeutung der panamerikanischen Bewegung» 1910.—Houston Stewart Chamberlain «Grundlagen des 19ten Jahrhunderts».—Julius Wolf «Das Rassenproblem in der Weltwirtschaft». ἐν Zeitschrift für Sozialwissenschaft 1908 Heft 1 σελ. 80 ἐπ.—G. Del Vecchio «Il fenomeno della guerra e l'idea della pace» 2 ἔκδ. Torino 1911.—Norman Angell «Weltwirtschaft und territoriale Machtpolitik» ἀπάντησις εἰς τὸν καθηγ. Levy ἐν Weltwirtschaftliches Archiv τόμ. 3. 1914 σελ. 367 ἐπ.—Alfred Fried «Die moderne Friedensbewegung» Natur- und Geisteswelt Λειψία 1907. Τοῦ Ἰδίου «Handbuch der Friedensbewegung» 2 μέρη 2α ἔκδ. 1911—1913.—Hermann Levy «Weltwirtschaft und territoriale Machtpolitik» κριτικὴ τοῦ πανελληνισμοῦ τοῦ N. Angell ἐν Weltwirt. Archiv I σελ. 384 ἐπ.—Erich Marcks «Die imperialistische Idee in der Gegenwart» Dresden 1904.—Oberhummer «Das britische Weltreich und die imperialistischen Staatenbildungen früherer Zeit» Βιέννη 1920.—Ferdinand Tönnies «Kritik der öffentlichen Meinung» Berlin 1922.—Otto Bauer «Die Nationalitätenfrage und die Sozialdemokratie» 1907.—Δημοσθ. Σ. Στεφανίδου «Τὰ ἐμπορικὰ ἐπιμελητήρια κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἰδίᾳ μορφήν των» Ἀθήναι 1926.—Νικολάου Λένιν «Ὁ ἱμπεριαλισμός ὡς τελευταῖος σταθμὸς τοῦ καπιταλισμοῦ» ἐν τῇ Κομμουν. Ἐπιθεωρήσει Γ'. 1923 σ. 203 ἐπ.—Johann Gottlieb Fichte «Der geschlossene Handelsstaat» 1801.

τῆ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ τῶν ἰμπεριαλιστικῶν κρατῶν. Περὶ ὧν τούτων ἐν πάσῃ δυνατῇ συντομίᾳ θέλομεν διαλάβει ἐν τοῖς ἐπομένοις, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς διευκρινήσεως τῆς ἐξαιρετικῆς, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἀσαφοῦς ἰμπεριαλιστικῆς ἐννοίας.

II. Ἡ ἀσάφεια τῆς ἐννοίας τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ πολιτικῇ.

Ὁ ἐπιχειρῶν καὶ διεξέλθῃ ὅλον ἐκεῖνον τὸν ὄγκον τῶν βιβλίων, τῶν διατριβῶν καὶ τῶν ἀρθρῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν ἰμπεριαλισμὸν καὶ περὶ τοῦ ὁποίου ὠμιλήσαμεν ἀνωτέρω, καταπλήσεται πρὸς τῆς ἐν αὐτοῖς κρατούσης πολυγνημίας ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὰς περὶ αὐτοῦ κρίσεις, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸν ὄρισμὸν τῆς ἐννοίας ταύτης, τὴν φύσιν τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, τὴν ἱστορικὴν του ἐξέλιξιν καὶ τὰ μέσα τῆς κατισχύσεώς του. Οὕτω ἐπὶ παραδείγματι τινὲς ἐκ τῶν συγγραφέων θεωροῦν τὸν ἰμπεριαλισμὸν ὡς ἐν φαινόμενον τῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας, ὡς τὸν συναγωνισμὸν μεταξὺ τῶν ξένων καπιταλισμῶν καὶ τὴν προσπάθειαν οἰκονομικῆς ἰδίως ἐξαπλώσεως τῶν διαφόρων μεγάλων κρατῶν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὸ προλεταριάτον οὐδὲν ἀπολύτως ὄφελος δύναται νὰ περιμένῃ. Ἄλλοι ἀφ' ἑτέρου χαρακτηρίζουν ὡς ἰμπεριαλισμὸν τὴν ἐν γένει τάσιν ἐνὸς κράτους πρὸς ἄπεριόριστον ἐξάπλωσιν τῆς ἐπιρροῆς του, τόσον πολιτικῆς ὅσον καὶ οἰκονομικῆς, ἄλλοι τέλος φαντάζονται τοῦτον ὡς μίαν ὑπόθεσιν καθαρῶς ἐσωτερικῆς φύσεως παγκοσμίων τινῶν κρατῶν, ἐπιδιωκόντων τὴν πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν προσέγγισιν τῶν τμημάτων των πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὸ κέντρον. Τινὲς θεωροῦν τὸν ἰμπεριαλισμὸν ὡς μίαν τῶν ὠραιότερων ἐκδηλώσεων τῆς πολιτικῆς ζωῆς τοῦ αἰῶνος μας, ὡς τὴν κρατικὴν ἐκείνην κατεύθυνσιν τὴν καθοδηγουμένην ὄχι τόσον ὑπὸ τῆς προσπάθειας πρὸς ἀπόκτησιν ὑλικοῦ κέρδους ἢ τῆς θελήσεως τῆς ἰσχύος, ὅσον ἀπὸ τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν ἐκ μέρους τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ ἔθνους τῆς ὑψηλῆς του ἀποστολῆς ἐναντι τῆς ἀνθρωπότητος. Κατ' ἄλλους συγγραφεῖς ἀντιθέτως ὁ ἰμπεριαλισμὸς οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ μία νοσηρὰ κατάστασις, ἢ ἐκδήλωσις τοῦ ἀτέγκτου ἐθνικοῦ ἐγωϊσμοῦ, τῆς ἐθνικῆς ἰδιοτελείας καὶ τέλος τῆς κτηνώδους βίας τοῦ ἰσχυρότερου ἐναντι τῶν ἀσθενεστέρων. Κατὰ τοὺς μὲν ἐπιδιώκει οὗτος τίποτε περισσότερον τίποτε ὀλιγώτερον τὴν κατάκτησιν τοῦ κόσμου ὀλοκλήρου, κατ' ἄλλους ταυτίζεται πρὸς τὸν ἐθνισμόν, κατ' ἄλλους τέλος ἀποτελεῖ τὴν φυσικὴν του ἐξέλιξιν. Τινὲς νομίζουν ὅτι ὁ ἰμπεριαλισμὸς ἀποτελεῖ παλαιωτάτην ἐμφάνισιν, τόσον παλαιὰν ὅσον καὶ ἡ παγκόσμιος ἱστορία, ἄλλοι ἀφ' ἑτέρου φρονοῦν ὅτι ἀνεῦρον τὴν πρώτην του ἐκδήλωσιν εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν ἰμπερίωμ, ἄλλοι τὸν ἐμφανίζουν ὡς προῖόν τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ δὴ τῆς τεραστίας ἀναπτύξεως τῶν παγκοσμίων οἰκονομικῶν σχέσεων. Τέλος μερικοὶ ὀμιλοῦν περὶ «ἰμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς» μόνον τῶν παγκοσμίων κρατῶν, ἄλλοι ἀντιθέτως ὑποστηρίζουν τὴν ὑπαρξιν τῆς ὁριμῆς πρὸς ἰμπεριαλιστικὴν ἐξάπλωσιν παρ' ἅπασιν ἐν γένει τοῖς λαοῖς, τόσον τοῖς μεγάλοις καὶ ἰσχυροῖς ὅσον καὶ τοῖς μικροῖς καὶ ἀναναπτύκτοις.

**Α'. Ὁ ἱμπεριαλισμὸς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ πολιτικῇ
μέχρι τοῦ 1905.**

Ἄς ἔλθωμεν ἤδη νὰ γνωρίσωμεν ἐγγύτερον τὴν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ πολιτικῇ κρατουσαν ταύτην ἀσάφειαν περὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ καὶ δὴ πρῶτον μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς παρουσίας ἑκατονταετηρίδος. Ἀφορμὴν διὰ τὴν χρονικὴν ταύτην διάκρισιν μας δίδει τὸ γεγονός τῆς ἐν ἔτει 1905 ἐκδόσεως ὑπὸ τοῦ *W. B o r g i u s* ἀποκαλυπτικοῦ πράγματι βιβλίου περὶ τοῦ χάους ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἠορεύετο ὁ ὅρος οὗτος καὶ τῶν ἐναντιογνωμιῶν αἱ ὁποῖαι ἐκράτουν κατὰ τὴν ἐν λόγω ἐποχὴν ὡς πρὸς τὴν ἵπαρξιν καὶ τὴν φύσιν τῆς λεγομένης ἱμπεριαλιστικῆς ὁρμῆς. Ὁ *Borgius* ἀσχολούμενος τότε μὲ τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐννοίας τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ ἔσχε τὴν εὐφυᾶ ἔμπνευσιν νὰ ἀπευθυνθῇ πρὸς πενήντα περίπου παγκοσμίου κύρους ἐπιστήμονας καὶ πολιτικούς τῶν διαφόρων χωρῶν, παρακαλῶν αὐτοὺς ὅπως τῷ γνωρίσωσι τὰς ἀντιλήψεις των ἐπὶ τῆς ἐννοίας ταύτης. Αἱ ἀπαντήσεις ἔφθασαν πράγματι, χωρὶς ὅμως τὸ περιεχόμενόν των νὰ διευκολύνῃ ποσῶς τὸν νέον τοῦτον ἐπιστήμονα εἰς τὴν συμπλήρωσιν καὶ περαιώσιν τῶν ἐρευνῶν του· ἀφίσταντο αὐταὶ τοσοῦτον ἀλλήλων, ὥστε ὁ *Borgius* ἀντὶ πάσης ἐπὶ τῆς ἐννοίας καὶ τῆς φύσεως τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ ἐπιστημονικῆς ἐργασίας προετίμησε νὰ ἐκδόσῃ εἰς ἰδιαίτερον τεῦχος τὰς ληφθείσας ἀπαντήσεις ὡς μίαν περὶτρανον τρόπον τινὰ ἀπόδειξιν τῆς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου κρατούσης ἀσαφείας. Τινὰς ἐκ τῶν ἀπαντήσεων τούτων θὰ ἐπεθύμουν ὡς μίαν χαρακτηριστικὰς νὰ μεταφέρω ἐνταῦθα.

Κατὰ τὸν τότε πρόεδρον τῆς Διεθνούς Ἐνώσεως τῶν Συνεταιρισμῶν *Henry W. W o l f f* (Λονδῖνον) ἡ λέξις «ἱμπεριαλισμὸς» δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ λατινικοῦ «*Imperium*», ὡς νομίζουσιν τινές, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ «*Empire*», τὸ ὁποῖον κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ «*Kingdom*» περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν χωρῶν τῆς βρεττανικῆς ἐπικρατείας. Ἡ ἔννοια λοιπὸν τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ εἶναι ἔννοια καθαρῶς ἀγγλική, ἀναφέρεται δὲ μόνον εἰς τὰς ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 19ου αἰῶνος παρατηρουμένας προσπάθειας δημιουργίας στενωτέρων δεσμῶν τῆς ἀγγλικῆς μητροπόλεως μετὰ τῶν κτήσεων καὶ ἀποικιῶν της. Συνεπῶς ὁ ἱμπεριαλισμὸς δὲν πρέπει νὰ προκαλῇ δυσφορίαν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐφ' ὅσον οὗτος οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖ ἢ τὴν βαθμιαίαν καὶ εἰρηνικὴν διαμόρφωσιν τῶν σχέσεων τῶν τμημάτων μιᾶς παγκοσμίου ἐπικρατείας πρὸς ἄλληλα. Ὁ ἱμπεριαλισμὸς οὗτος εἶναι κατὰ τὸν *Wolff* γέννημα τῆς γερμανικῆς ἐπιθετικότητος. Ἐὰν ἐξασθενήσῃ αὕτη καὶ ἐπέλθῃ συνεννόησις τις μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γερμανίας, οὐδεὶς θὰ προσέχη πλέον εἰς τὴν ἱμπεριαλιστικὴν προπαγάνδαν μερικῶν ὑπερπατριωτῶν καὶ ὁ ἀγγλικὸς ἱμπεριαλισμὸς θὰ ἀποθάνῃ τὸν φυσικώτερον θάνατον.

Κατὰ τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Φιλαδελφείας *Albert H a a s a i* Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς ἀνήκουν εἰς τὰς καθαρῶς ἱμπεριαλιστικὴν πολιτικὴν ἀκολουθοῦσας χώρας, ἰδίως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ προέ-

δρου Mac Kinley και του διαδόχου του Roosevelt. Αί άπαρχαί της άμερικανικής ιμπεριαλιστικής πολιτικής συμπίπτουν με τον Ισπανοαμερικανικόν πόλεμον. Αί νίκαι της Χαβάνας και της Μανίλλας έκαμον πράγματι τους Άμερικανούς να αισθάνωνται έαυτους Ισοτίμους προς τους Άγγλους και να δεικνύουν άναφρανδόν τās διαθέσεις των όπως γίνηται άκουστή και ή γνώμη των έν τή ρυθμίσει όχι μόνον των άμερικανικών αλλά και των παγκοσμίων έν γενει οικονομικών και πολιτικών ζητημάτων, από τὰ όποια έως τότε άπειχον άκολουθούντες τās συστάσεις του Ουάσιγκτων και τὸ δόγμα του Μοιγροε. Ο άμερικανικός λοιπόν ιμπεριαλισμός είναι κατά τον Haas ούχι υπόθεσις έσωτερική όπως ο άγγλικός, άλλ'άποφροια του οικονομικού και πολιτικού σφρίγους της μεγάλης δημοκρατίας, τὸ όποιον ως είκος ζητεῖ διέξοδον.

Κατά τον G. W a c h e r d e L a p o n g e, καθηγητήν του Πανεπιστημίου του Ροίτιερς, «ιμπεριαλισμός» είναι ή τάσις προς κατάκτησιν του κόσμου όλοκλήρου. Βεβαίως ή κοσμοκρατορία αύτη δέν είναι δυνατή υπό ένιαίαν κρατικήν μορφήν, αλλά μόνον ως σύνολον κτήσεων κατά τὸ μάλλον και ήττον αυτόνομων, υποκειμένων όμως υπό μίαν επικυρίαρχον έξουσίαν. Ο ιμπεριαλισμός επιβάλλει έσωτερικῶς σχεδόν πάντοτε μίαν τάσιν στρατοκρατικήν, συγκεντρωτικήν και μειωτικήν τῶν ατομικῶν ελευθεριῶν.

Κατά τον Γάλλον οικονομολόγον και άλλοτε υπουργόν Y v e s G u i l l o t εκείνο τὸ όποιον ονομάζεται συνήθως «ιμπεριαλισμός» ούδέν άλλο είναι ή ή όλοκλήρωσις (integration) ένός φαινομένου τὸ όποιον εκδηλοῦται μετὰ τήσιν δυνάμεως έν Ευρώπη κατά τον 19ον αἰῶνα και τὸ όποιον ονόμασαν «πολιτικήν των έθνοτήτων». Κατά τὰ λοιπὰ οί ιμπεριαλισμοί παρουσιάζουν διαφοράς τινας άπ' άλλήλων. Οὔτοι π. χ. ο θωσσιικός ιμπεριαλισμός άρέσκεται εις τήν πίεσιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων των κατ' ίδίαν πολιτικῶν ομάδων. Άντιθέτως ο άγγλικός είναι άγαν φιλελεύθερος, σέβεται τās ύφισταμένας οργανώσεις συγχνά μάλιστα και λαμβάνει ταύτας υπό τήν προστασίαν του, ως συνέβη έν Ινδία και έν Αίγύπτῳ.

Κατά τον Γερμανόν κοινωνιολόγον και καθηγητήν του Πανεπιστημίου της Φραγκφούρτης F r a n z O p p e n h e i m e r «ιμπεριαλισμός» από κοινωνιολογικής άπόψεως είναι ή προσπάθεια της κυριάρχου κοινωνικής τάξεως μιᾶς Μ. Δυνάμεως προς επέκτασιν της σφαιρας των συμφερόντων της, δηλαδή προς πολλαπλασιασμόν των εισοδημάτων ὧν άπολαύει αύτη δυνάμει των δοθέντων αὐτῇ προνομίων. Εἰς μίαν χώραν λοιπόν εις τήν όποίαν κυριαρχοῦν οί εὐγενεῖς γαιοκτήμονες, ως ή προεπαναστατική Ρωσία, ήτο έπόμενον να κατευθύνονται αἱ προσπάθειαι αὐται προς έδαφικὰς κατακτήσεις προς τὸν σκοπόν άποκτήσεως νέων γαιῶν. Οπου αντιθέτως άρχει ή αστική τάξις, ως έν Άγγλία και έν μέρει έν Γερμανία, εκεί κατευθύνεται ο ιμπεριαλισμός προς τήν μονοπόλησιν των παγκοσμίων αγορῶν καταναλώσεως χάριν των έμπορων και των βιομηχάνων των χωρῶν τούτων. Κατά τήν γνώμην του Oppenheimer ο ιμπεριαλισμός ανταποκρίνεται προς τήν ιδιοτελή πολιτικήν μιᾶς τάξεως, άντλούσης συνήθως επιχειρήματα προς πραγματοποίησιν των σκοπῶν της από τήν παραπαίουσαν μαλθουσιανήν θεωρίαν.

τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τὴν ἐπίσης ἐπισηφελῆ θεωρίαν τῆς ὑπεροχῆς ὠρισμένων φυλῶν.

Κατὰ τὸν ἄλλοτε Γερμανὸν πρεσβευτὴν v. Brandt «ἰμπεριαλισμὸς» σημαίνει κυριαρχίαν καὶ δὴ ὄχι μόνον ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων μιᾶς χώρας. Τὰ ἐλατήριά του ἦσαν ἀρχικῶς πολιτικά, εἰς τὰ ὁποῖα ὅμως προσετέθησαν βραδύτερον καὶ οἰκονομικὰ τοιαῦτα. Ὡς πρὸς τὰ τελευταῖα τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ εἶναι οἰκονομικὴ ἐξάπλωσις τῆς ἰμπεριαλιστικῆς χώρας πρὸς τὰ ἔξω καὶ συγχρόνως οἰκονομικὴ ἀνεξαρτησία τῆς ἀπὸ τῶν ἔξω. Πρὸς συγκάλυψιν τῶν καθαρῶς ἐγωϊστικῶν ἐλατηρίων τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἐπενεώθησαν ἀνεκαίθην διάφορα προσχήματα. Οὕτω εἰς τὴν Ἑγγλίαν προβάλλεται συνήθως ἡ ὑποχρέωσις τοῦ πεπολιτισμένου ἰμπεριαλιστικοῦ κράτους ὅπως ἐπιδαμύνη τὰ κατὰ τοῦ πολιτισμοῦ του καὶ εἰς τοὺς ἐπὶ χαμηλοτέρας ἐκπολιτιστικῆς βαθμίδος εὐρισκομένους λαούς. Αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι προσεπάθησαν νὰ δικαιολογήσουν τὴν πολιτικὴν τὸν ἔναντι τῶν Φιλιππίνων μὲ τὴν ἐξήγησιν ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ ἀρχιπελάγους τούτου δὲν εἶναι εἰσέτι ὄριμοι διὰ τὴν ἐλευθερίαν. Τέλος καὶ αὐτὴ ἡ Ῥωσσία ἐξήτει νὰ δικαιολογήσῃ τὸν ἰμπεριαλισμὸν τῆς διὰ τῶν ἀγαθῶν τοῦ «πολιτισμοῦ» τῆς, τὰ ὁποῖα προσέφερεν εἰς τοὺς ὑπηκόους τῶν κατακτωμένων χωρῶν. Ἐν τούτοις παρ' ὅλα ταῦτα, ἐφρόνει ὁ v. Brandt, ὁ ἰμπεριαλισμὸς εἶναι «μία τῶν ὁραιοτέρων ἐκδηλώσεων τῆς ἐξελίξεως τοῦ 19^{ου} καὶ 20^{ου} αἰῶνος».

Κατὰ τὸν Γερμανὸν κοινωνιολόγον Theodor Barth «ἰμπεριαλισμὸς εἶναι ἢ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον βιαία ἐπίδρασις ἐπὶ συμβάντων τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας ἀπὸ ἀπόψεως ἀναπτύξεως ἐθνικῆς δυνάμεως». Κατὰ τὸν ἐπιστήμονα τοῦτον δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ διακρίνωμεν «ὕγιᾶ» καὶ «νοσηρὸν» ἰμπεριαλισμὸν· ὁ ἰμπεριαλισμὸς δὲν εἶναι οὔτε ὑγιῆς οὔτε νοσηρὸς· εἶναι ἀπλῶς μία κατάστασις, ἔν φαινόμενον τοῦ ὁποίου δὲν ἔχομεν ἢ νὰ πιστοποιήσωμεν τὴν ὑπαρξίν.

Κατὰ τὸν οἰκονομολόγον καὶ ἄλλοτε καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Στρασβούργου Sartorius v. Waltershausen ὁ σύγχρονος ἰμπεριαλισμὸς ζητεῖ νὰ μιμηθῇ τὸ ῥωμαϊκὸν Imperium. Συνεπῶς οὐδὲν ἕτερον εἶναι ἢ ἡ ἐπανάληψις τῶν προσπαθειῶν τῶν Ῥωμαίων πρὸς ἴδρυσιν ἑνὸς παγκοσμίου κράτους, ὡς ὑπῆρξε τὸ ῥωμαϊκόν, πλὴν μὲ διάφορα σήμερον μέσα. Ἡ ἰμπεριαλιστικὴ λοιπὸν ἰδέα, πολὺ παλαιὰ καθ' ἑαυτήν, δὲν ἐξέλιπε διὰ τῆς καταρρεύσεως τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους· ἐφυτοζώησε καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα διὰ νὰ ἐμφανισθῇ καὶ πάλιν ἐν Ἑγγλίᾳ τὸ πρῶτον κατὰ τὸν 18^{ον} αἰῶνα, ἐν Γαλλίᾳ κατόπιν ἐπὶ Ναπολέοντος καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰ λοιπὰ κράτη. Κατὰ τὸν Sartorius εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξουν σήμερον περισσύτεροι ἰμπεριαλισμοὶ πλησίον ἀλλήλων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι οὐχὶ μικρὰ ἐγγύησις διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν μικρῶν κρατῶν.

Κατὰ τὸν Γάλλον καθηγητὴν Georges Blondel ἡ λέξις «ἰμπεριαλισμὸς» ἀνταποκρίνεται πρὸς μίαν κατάστασιν νέου πνεύματος καὶ δὴ πρὸς τὴν κατάστασιν τῆς ἐξελίξεως τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως. Περὶ ἰμπεριαλισμοῦ δὲν εἶναι δυνατόν κατὰ τὸν Blondel νὰ γίνῃ λόγος ἢ μόνον ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 19^{ου} αἰῶνος. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ὁ δυτικὸς εὐρωπαϊκὸς κόσμος δὲν εἶχεν ἢ ἓν καὶ μόνον πολιτικὸν ὄνειρον, τὴν δημιουργίαν μιᾶς παγκοσμίου αὐτοκρατορίας μὲ προῖκα ἓνα

μονάρχην - ἐκτελεστὴν τῆς βουλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς διακυβερνήσεως τοῦ κόσμου. Ὅπως δὲν ὑπῆρχεν ἢ εἷς καὶ μόνος πνευματικὸς πατὴρ τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας, ὁ Πάπας, οὕτω δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχη ἐν τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ ἢ εἷς καὶ μόνος ἀρχηγὸς τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, ὁ Αὐτοκράτωρ. Ἀπὸ τοῦ 17^{ου} ὅμως καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ 18^{ου} αἰῶνος ἤρχισαν τὰ πνεύματα νὰ μεταβάλλωνται. Ἡ διδασκαλία τῶν φιλοσόφων καὶ πρὸ παντὸς ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις ὡς καὶ οἱ πόλεμοι τοῦς ὁποίους ἐξαστέλυσεν αὕτη ἀνὰ τὰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς χώρας ἀρύπνισαν ἐντὸς τῆς ψυχῆς τῶν ἀτόμων τὸ αἶσθημα τοῦ ἐθνικισμοῦ, τὸ ὁποῖον ἐνίσχυσεν ἀκόμη περισσότερο ὁ Μ. Ναπολέον διὰ τῶν βιαιότητων τῆς πολιτικῆς του. Πράγματι αὐτὸς προσέλεινε τὴν ἰταλικὴν ἀνεξαρτησίαν, αὐτὸς ἀνεξωπύρσοσε τὸν γερμανικὸν ἐθνικισμὸν τὸν ὁποῖον ἡ ἱερὰ μεσαιωνικὴ αὐτοκρατορία εἶχε καταδικάσει εἰς λήθη. Ὁ 19^{ος} λοιπὸν αἰὼν ὑπῆρξεν ὁ αἰὼν τοῦ ἐθνικισμοῦ καὶ τῆς δημοκρατικοποιήσεως τῶν πολιτευμάτων. Τὴν περίοδον ταύτην διεδέχθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19^{ου} αἰῶνος μία νέα περίοδος κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ δόγμα τῶν ἐθνικοτήτων κατήντησε νὰ γίνῃ ἐν ἀπλοῦν πρόσχημα νέων κατακτήσεων. Τὰ φυσικὰ ὄρια τῶν κρατῶν, αἱ κτήσεις τῶν τοῖς φαίνονται πολὺ στενὰ καὶ περιορισμένα. Ἐκαστὸν ἀξιῶν νέας σφαίρας ἐπιρροῆς διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν του, ἕκαστον ζητεῖ νὰ ὀργανώσῃ τὴν οἰκουμένην κατὰ τρόπον προσπορίζοντα αὐτῷ τὰ περισσότερα ὄφελη καὶ ἐξασφαλίζοντα δι' ἑαυτὸ τὰς καλυτέρας θέσεις. Ἡ περίοδος αὕτη εἶναι ἡ λεγομένη «ἰμπεριαλιστικὴ». Ἡ ἰμπεριαλιστικὴ πολιτικὴ τῶν κρατῶν εἶναι μᾶλλον ἐπικίνδυνος τῆς ἐθνικιστικῆς διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι εἶναι ἀκόρεστος. Κατὰ τὰ ἄλλα παρουσιάζει ὁ ἰμπεριαλισμὸς διαφορὰς τινὰς ἀπὸ χώρας εἰς χώραν. Ἐν ᾧ δ' ἀγγλικὸς εἶναι μᾶλλον οἰκονομικοῦ χαρακτῆρος, ἀντιθέτως ὁ ἡπειρωτικὸς εὐρωπαϊκὸς στηρίζεται κυρίως ἐπὶ ἐθνογραφικῶν ἀποψφρων. Οὕτω ἡ κυριώτερα τροφή τοῦ γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ εἶναι αἱ μεσαιωνικαὶ ἀναμνήσεις, τοῦ ἰταλικοῦ αἱ παραδόσεις τῆς ἀρχαίας Ῥώμης καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

Κατὰ τὸν προσφάτως ἀποθανόντα Γερμανὸν πολιτικὸν Karl Helfferich ἡ ἰμπεριαλιστικὴ κίνησις κατευθύνεται πρὸς τὴν δημιουργίαν καὶ διαμόρφωσιν κρατῶν κολοσσιαίας ἐκτάσεως ὑπερβαινούσης κατὰ πολὺ τὸ σὺνηθες μέτρον τῶν Μ. Δυνάμεων. Ἡ ἰμπεριαλιστικὴ ὁρμὴ ποικίλλει ἀναλόγως τῆς συναισθησεως τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ κράτους περὶ τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς του δυνάμεως ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ βαθμοῦ τοῦ κόρου ἀφ' ἑτέρου. Τὸ Imperium κατὰ τὸν Helfferich ἔχει πάντοτε ἀνάγκην ὄχι μόνον ἰσχυροτάτου στρατοῦ καὶ στόλου ἀλλὰ καὶ τοῦ μοναρχικοῦ πολιτεύματος. Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Imperium πρέπει νὰ ἴσταται εἷς Imperator.

Τέλος κατὰ τὸν Alex. Koch ὁ ἰμπεριαλισμὸς, σχετιζόμενος στενῶς μετὰ τὴν ἐξαγωγικὴν βιομηχανίαν μᾶς χώρας, εἶναι μία τάσις πολιτικῆς ἐξαπλώσεως διακρινομένη τῶν λοιπῶν τάσεων πολιτικῆς ἐξαπλώσεως διὰ τῶν ἑξῆς διακριτικῶν γνωρισμάτων: α) Ὁ ἰμπεριαλισμὸς ἀκολουθεῖται μόνον ὑπὸ χωρῶν ἀρκετὰ μεγάλων λόγῳ ἐκτάσεως καὶ πληθυσμοῦ. β) Ὁ σκοπὸς τῆς ἐξαπλώσεως πρέπει νὰ εἶναι ὑπερεθνικὸς, ἢ ἐξάπλωσις ἀκολουθεῖ τὸν νόμον τῆς ἡσσονος ἀντιστάσεως, ὑποδουλουμένων κατὰ προτίμησιν λαῶν κατωτέρας ἐκπολιτι-

στικῆς βαθμίδος. γ') Φορέυς τῆς ιδέας τῆς ἐξαπλώσεως δέον ἀπαραιτήτως νὰ εἶναι ὁλόκληρον τὸ ἔθνος καὶ ὄχι μία ὠρισμένη τάξις. δ') Ἡ κίνησις δέον νὰ εἶναι συγκεντρωτικὴ καὶ ε') Ἡ ιδεώδης πολιτικὴ μορφή τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ κράτους εἶναι ἐν μίγμῃ μοναρχικοῦ καὶ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

Β'. Ὁ ἱμπεριαλισμὸς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ πολιτικῇ μετὰ τὸ 1905.

Τὸ αὐτὸ μωσαϊκὸν γνωμῶν καὶ ἰδεῶν ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν φύσιν τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, τὸ ὁποῖον ἐγνωρίσαμεν κατὰ τρόπον παραστατικώτατον ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Dr. Boggius, ἐμφανίζουσι πρὸ ἡμῶν καὶ τὰ μετὰ τὸ 1905 ἐκδοθέντα σχετικὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα καὶ ἄλλα πολιτικῆς φύσεως δημοσιεύματα. Τὴν σκιαγραφηθεῖσαν λοιπὸν ἀνωτέρω ἡκιστα ὑποβοηθητικὴν τοῦ ἔργου μας εἰκόνα θὰ ἔπρεπε νὰ συμπληρώσωμεν καὶ μὲ μερικὰς νέας γραμμὰς, εἰλημμένας ἐκ τῆς μεταγενεστερᾶς ταύτης ἐπιστημονικῆς καὶ πολιτικῆς περὶ τὸ ἀντικείμενον τοῦτο κινήσεως.

Ὁ Heinrich Friedjung γράψας εὐθύς μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου περὶ τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ διακρίνει κατὰ τὸν 19^{ον} αἰῶνα τρεῖς περιόδους, τὴν φιλελευθέραν, τὴν ἐθνικιστικὴν καὶ τὴν ἱμπεριαλιστικὴν. Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον ἐν νέον πάθος, λέγει, κατέλαβε τοὺς λαοὺς, οἵτινες στενοχωρούμενοι ἐντὸς τῶν ἐθνικῶν τῶν ὁρίων κατευθύνουσι τὰς προσπάθειάς των πρὸς ἐξάπλωσιν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην. Τόσον ἡ λέξις «ἱμπεριαλισμὸς» ὅσον καὶ ἡ ἔννοια ἐγεννήθησαν ἐν Ἀγγλίᾳ μετὰ τοῦ 1880 καὶ τοῦ 1890, ἀφ' ἧς δηλονότι ἐποχῆς οἱ Ἀγγλοὶ ἤρχισαν νὰ βλέπουν ἑαυτοὺς ἀπειλουμένους ἐν τῇ κοσμοκρατορίᾳ των ἀπὸ τὴν ραγδαίαν ἀνάπτυξιν καὶ ἄλλων ἐθνῶν. Λέγων «ἱμπεριαλισμὸν» ὁ Friedjung ἐννοεῖ τὴν ὁρμὴν ἐκείνων τῶν λαῶν ὡς καὶ τῶν φορέων τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας πρὸς εὐρυτέραν συμμετοχὴν εἰς τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν, ἰδίᾳ δι' ὑπερθαλασσίων κτήσεων. Ὁ ἱμπεριαλισμὸς ἐνός κράτους δὲν γνωρίζει κατὰ κανόνα ἄλλον φραγμὸν ἐκτὸς τῆς πυγμῆς τῶν ἰσχυρῶν ἐπίσης κρατῶν.

Ἀντιθέτως ὁ Σουηδὸς κοινωνιολόγος Gustaf F. Steffen φρονεῖ ὅτι ὁ ἱμπεριαλισμὸς εἶναι τόσον παλαιὸς ὅσον καὶ ἡ παγκόσμιος ἱστορία. Ἐν τῇ εὐρεία τῆς λέξεως σημασίᾳ ἐννοεῖ ὁ Steffen ὡς «ἱμπεριαλισμὸν» τὴν προσπάθειαν πρὸς δημιουργίαν διὰ κατακτήσεων, εἰρηρικῶν προσαρτήσεων, ἀποικίσεων ἢ δι' ὅλων τούτων τῶν μέσων, ἐνός παγκοσμίου κράτους, περιλαμβάνοντος τὸν κόσμον ὅλον ἢ συμμετέχοντος μετὰ τινῶν ἄλλων εἰς τὴν διανομὴν τῆς γῆς. Ὡστε τὸ οὐσιῶδες ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ δὲν εἶναι ἡ δημιουργία ἐνός μεγάλου κράτους, ἀλλ' ἐνός παγκοσμίου τοιούτου μὲ διακλαδώσεις ἀνὰ τὰς πέντε ἡπείρους. Ἡ κοινωνικὴ φαντασία εἶνε ἡ μήτηρ τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, ὅστις κυρίως εἰπεῖν οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἐν ψυχικὸν γεγονός. Κατὰ βάθος, φρονεῖ ὁ Steffen, δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ ἱμπεριαλισμῷ ἢ ἡ ἐπιθυμία τῆς ὀργανώσεως καὶ διευθύνσεως ὡς καὶ τῆς ὑποκαταστάσεως τοῦ πολιτισμοῦ ὑπὸ τὴν βαρβαρότητα.

Κατὰ τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Τουρίνου Roberto Michels δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ ὁμιλῶμεν μόνον περὶ ἱμπεριαλισμοῦ τῶν Μ. Δυνάμεων,

διότι ἡ δομὴ αὕτη τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐξαπλώσεως ἐνυπάρχει μέσα εἰς τὴν ψυχὴν ὅλων τῶν λαῶν. Μετὰ μεγάλης δυσκολίας θὰ ἠδύνατο τις νὰ εὕρη ἐν κράτος μὴ περιλαμβάνον καὶ ξένα ἔθνη καὶ στοιχεῖα. Εὐθύς μόλις ἐν ἔθνος ἀποκτήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του καὶ αἰσθανθῇ ποῖαν τινα δύναμιν ἐντός του, ἀποχαιρετᾷ τὴν ἀρχὴν τῶν ἐθνοτήτων, ἧς ἐποιεῖτο δαμιλῆ χρῆσιν ἕως τότε, καὶ προσπαθεῖ νὰ κατακτήσῃ τοὺς ἀσθενεστέρους γειτονικοὺς λαοὺς.

Κατὰ τὴν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν δολοφονηθεῖσαν Γερμανίδα κομμουνίστριαν *Rosa Luxemburg* «ἰμπεριαλισμὸς εἶναι ἡ πολιτικὴ ἔκφρασις τῆς διαδικασίας τῆς συγκεντρώσεως τῶν κεφαλαίων, ἐν τῷ ἀνταγωνισμῷ τῆς κεφαλαιοκρατίας περὶ τῶν λειψάνων τῶν κεφαλαίων τῶν μὴ τελείως ἐκκεφαλαιοκρατηθεισῶν χωρῶν». Τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ τούτου αὐξάνει ἀπὸ τινων δεκαετηρίδων ἡ βιαιότης, τόσο εἰς τὴν ἐπίθεσίν του κατὰ τοῦ μὴ εἰσέτι ἐκκεφαλαιοκρατηθέντος κόσμου, ὅσον καὶ ἐν τῷ ἀνταγωνισμῷ, τὸν ὁποῖον προκαλεῖ μεταξὺ τῶν μεγάλων κεφαλαιοκρατικῶν χωρῶν. Ὅσον ὅμως κατὰ τὴν *Luxemburg* εἶναι βιαιότερος ὁ ἰμπεριαλισμὸς καὶ ἀποτελεσματικωτέρα ἡ κατάρρευσις τοῦ μὴ κεφαλαιοκρατικοῦ πολιτισμοῦ τὴν ὁποῖαν προκαλεῖ, τόσο ταχύτερον ὑπονομεύεται τὸ ἔδαφος ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς συγκεντρωτικῆς κεφαλαιοκρατίας. Τὰ ἰμπεριαλιστικὰ ὄργανα εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θὰ ἐπιφέρωσι μοιραίως τὴν τελείαν κατάρρευσιν τῆς κεφαλαιοκρατίας.

Ὅσαύτως κατὰ τοὺς σοσιαλιστὰς *Kautsky* καὶ *Hilferding* ⁽¹⁾ ὁ ἰμπεριαλισμὸς εἶναι μία ἰδιαιτέρα μορφή τῆς κεφαλαιοκρατικῆς πολιτικῆς, χωρὶς νὰ ἀποτελῇ καὶ ἰδιαιτέραν φάσιν ἐν τῇ οἰκονομικῇ ἐξελίξει. Ἡ ἀφορμὴ τῆς κεφαλαιοκρατικῆς ταύτης πολιτικῆς εἶναι αἱ δυσχέρειαι τῆς ἀπεριορίστου διαθέσεως τοῦ συγκεντρωμένου κεφαλαίου ἐν τῇ ἡμεδαπῇ—ἰδίως τὸ περιορισμένον τοῦ ἐν-τεῦθεν συναποκομιζομένου κέρδους—καὶ αἱ ὁποῖαι κατὰ φυσικὴν συνέπειαν ὄθουσιν τοῦτο πρὸς τὰ ἔξω. Τὸ ταιούτον εὐρύνει τὸ πεδίον δράσεως τοῦ κεφαλαίου καθ' ὅλου καὶ αὐξάνει τὴν δύναμιν του ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ προλεταριάτου. Ἡ ἰμπεριαλιστικὴ διάθεσις κεφαλαίων ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ζημοῖ καὶ ἄλλως, κατὰ τοὺς κορυφαίους τούτους Γερμανοὺς σοσιαλιστὰς, τοὺς ἐργάτας τῆς ἡμεδαπῆς, ἔχοντας συμφέρον ὅπως ἡ ἐσωτερικὴ ἀγορὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν εὐρυτέρα καὶ συνεπῶς ἡ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ διάθεσις κεφαλαίων μείζων. Ὁ ἐργατικὸς λοιπὸν κόσμος δεόν νὰ καταπολεμᾷ πάσῃ θυσίᾳ τὰς ἰμπεριαλιστικὰς τάσεις τῆς κεφαλαιοκρατίας διὰ τοὺς δύο μνημονευθέντας λόγους, ἐπιπροσθέτως δὲ διότι αὗται περικλείουν πάντοτε ἓνα κίνδυνον πολέμου καὶ θέτουν εἰς λίαν δυσχερῆ θέσιν τὴν ἐργατικὴν ἀλληλεγγύην καὶ τὸ σεβαστὸν δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν.

Κατὰ τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λειψίας *Felix Salomon* ὁ ἰμπεριαλισμὸς εἶναι μία λέξις δηλωτικὴ τῆς μεταβάσεως τῶν περισσοτέρων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων ἀπὸ τῆς καθαρῶς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς εἰς τὴν παγκόσμιον τοιαύτην καὶ ἡ ὁποῖα μετάβασις συμπίπτει πρὸς τὴν περίοδον 1815—1870. Χα-

(1) *Hilferding* «Das Finanzkapital» ἐν *Marx-Studien* III. Βιέννη 1910. Ἄναφύεται παρὰ τῷ *Herkner* op. cit. I. σελ 531.

ρακτηριστικὸν τῆς παγκοσμίου πολιτικῆς εἶναι ὅτι αἱ κατευθύνσεις τῆς εἶναι το-
πικῶς ἀπεριόριστοι.

Κατὰ τὸν Παγγερμανιστὴν Arthur Dix «ὁ ἱμπεριαλισμὸς ἔχει ὡς
προϋπόθεσιν μίαν παγκόσμιον Δύναμιν κατεχομένην ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῆς
ἐξαπλώσεως κατὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ τῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς τῆς οἰκονομίας».

Κατὰ τὸν Αὐστριακὸν καθηγητὴν K o b a t s c h ἱμπεριαλισμὸς εἶναι τὸ «ἀ-
ξίωμα» τῶν κρατῶν ἐκείνων τὰ ὅποια ναὶ μὲν δὲν ἀσκοῦν ἄμεσόν τινα πολιτικὴν
ἐξουσίαν ἐφ' ὅλων τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου, κέκτηται ὅμως ἀρκετὰ εὐρείαν ἐδα-
φικὴν περιφέρειαν, μέγαν, πυκνὸν καὶ δραστήριον πληθυσμὸν, ἰσχυρὸν ἐξωτερικὸν
ἐμπόριον καὶ κατευθύνουν τὰς προσπάθειάς των εἰς τὴν ἀπόκτησιν εἰς ὅλας τὰς
ἠπειροὺς ἰσχυρῶν στηριγμάτων τῆς ἐθνικῆς τῶν οἰκονομίας καὶ εἰς τὴν διατήρη-
σιν μεθ' ὅλων τῶν σπουδαιότερων χωρῶν στενῶν ἐμπορικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἐν-
γένει σχέσεων, εἰς τρόπον ὥστε ναὶ δύνανται νὰ ἔχουν ἰθύνουσαν γνώμην ἐφ'
ὅλων τῶν παγκοσμίων πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν ζητημάτων.

Κατὰ τὸν φιλόσοφον Oswald Spengler ὁ ἱμπεριαλισμὸς εἶναι φαι-
νόμενον τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, χαρακτηρίζει δὲ τὴν παρακμὴν τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ.
Ἀνάγεται, καθὼς λέγει αὐτός, οὐχὶ εἰς τὸν πρωτογενῆ δυτικὸν πολιτισμὸν (Kultur)
ἀλλ' εἰς τὸν δευτερογενῆ τοιοῦτον (Zivilisation), τὴν δευτέραν δηλονότι φάσιν
τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Δύσεως, τὴν φάσιν τῆς παρακμῆς παρ' ὅλας τὰς ἐξωτερικάς τῆς
ἐκδηλώσεις. Ὁ ἱμπεριαλισμὸς κατὰ τὸν Spengler εὐρίσκεται ἀκόμη εἰς τὴν
ἀρχὴν του, προωρισμένος ὅπως ἐξελιχθῆ καὶ ἀκολουθήσῃ ἐν τῇ ἐξελίξει του ταύτη
τὸν πρὸς τὸν μαρasmus του βαίνοντα δυτικὸν πολιτισμὸν. Τὸν Ἄγγλον ἱμπεριαλι-
στὴν Cecil Rhodes, τὸν κηρύξαντα ὅτι τὸ «πᾶν εἶναι ἐξάπλωσις», τὸν θεωρεῖ ὡς
τὸν πρόδρομον ἐνός εὐρωπαϊκοῦ καισαρισμοῦ, τὸν ὁποῖον θὰ γνωρίσωμεν λίαν
προσεχῶς. Ὁ Rhodes ἴσταται κατὰ τὸν Γερμανὸν τοῦτον φιλόσοφον μεταξὺ τοῦ
Ναπολέοντος — ἀπὸ τότε περίπου ἀρχίζει ὁ δευτερογενῆς δυτικὸς πολιτισμὸς —
καὶ τοῦ «ἀνθρώπου τῆς βίας» τοῦ 21^{ου} αἰῶνος.

Κατὰ τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λειψίας Paul Barth ὁ ἱμ-
περιαλισμὸς, ὡς τάσις τῶν μεγάλων κρατῶν πρὸς ἐξάπλωσιν εἰς τὴν οἰκουμέ-
νην, παρουσιάζει κατεύθυνσιν διάφορον ἐκείνης τὴν ὁποῖαν ἠκολούθησαν κατὰ
τὸν 18^{ον} αἰῶνα οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοί. «Οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοί, λέγει, οἱ πρόμαχοι τῆς
ἀνθρωπότητος, ἐπλήγησαν ἐπικινδύνως διότι ἡ ἐθνικὴ ἰδέα τοῦ 18^{ου} αἰῶνος, ἡ θυ-
γάτηρ τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ, δὲν κατώρθωσε μεταγενεστέρως νὰ ὀρθοποδήσῃ. Ἡ
ἐθνικὴ ἰδέα ὑπῆρξε κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ μεσαίωonos λίαν ἀσθενῆς, περισφιγ-
γομένη καὶ καταπνιγομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἐνισχύθη ἐν τούτοις σημαντικῶς
κατὰ τὸ δεύτερον τούτου ἡμισυ καὶ ἰδίως κατὰ τὸν 16^{ον} αἰῶνα χάρις εἰς τὸν προ-
τεσταντισμὸν τὸν ἐθνικοποιήσαντα τὴν θεῖαν λειτουργίαν. Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ
Φωτισμοῦ κατέστη ἡ ἐθνικὴ ἰδέα ἀναπόσπαστον τμήμα τοῦ κοινοῦ ἀνθρωπίνου
πολιτισμοῦ, συνδεδεμένη συγχρόνως καὶ μετὰ τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸ
τῶν ἄλλων ἐθνῶν ὡς καὶ μετὰ τὴν ὑποχρέωσιν συνεργασίας διὰ τὸ κοινὸν καλὸν
ὀλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀπὸ τὰ ὕψη ταῦτα τοῦ φυσικοῦ καὶ ἰδεώδους δι-
καίου κατέπεσε κατὰ τὸν 19^{ον} αἰῶνα εἰς ἓνα δεαλισμὸν τοῦ δικαίου τῆς ἰσχύος, εἰς

τὴν προσπάθειαν τῶν ἔθνῶν πρὸς εὐρυνσιν πάση θυσίᾳ καὶ ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἄλλων τῆς δυνάμεώς των».

Τέλος κατὰ τὸν R. K u i p r m a n n ὁ ἱμπεριαλισμὸς εἶναι γέννημα τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας καὶ τῶν ἐπὶ τῶν παγκοσμίῳ ἀγορῶν διαδραματιζομένων μεταξὺ τῶν διαφόρων μεγάλων ἔθνῶν ἀγῶνων. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ ὑποφώσκει οὗτος ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἄρχεται διαμορφουμένη ἡ παγκόσμιος οἰκονομία, ἥτοι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐφευρέσεων καὶ ἀνακαλύψεων. Ἡ πρώτη περίοδος τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ συμπίπτει μὲ τὴν ἐμποροκρατικὴν περίοδον, ἐν ᾗ ἢ δευτέρα μὲ τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας. Ὅπως κατὰ τὴν πρώτην οὕτω καὶ κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ τέσσαρα εἶναι τὰ διακριτικὰ του σημεία: α') Ἡ προσπάθεια ἀποκτίσεως ἀποικιῶν πρὸς οἰκονομικὴν ἐκμετάλλευσιν β') ἡ ἀπόκτησις ἰσχυροῦ ἐμπορικοῦ καὶ πολεμικοῦ στόλου γ') ἡ καθιέρωσις μιᾶς ἐκλελεπτισμένης καὶ πολυσυνθέτου ἐξωτερικῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς καὶ ἐν γένει ὁυθμίσεως τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς καὶ δ') ἡ προσπάθεια ἐπιτεύξεως οἰκονομικῆς ἀνεξαρτησίας τῆς μητροπόλεως καὶ τῶν ἀποικιῶν τῆς ἀπὸ τοῦ λοιποῦ κόσμου.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐνδεικτικῶς μνημονευθέντων παραδειγμάτων καθορᾶται πόσον ὀλίγον συνετέλεσαν καὶ αἱ μετὰ τὸ 1905 ἐπιστημονικαὶ ἐρευναι περὶ ἱμπεριαλισμοῦ πρὸς ἀποσαφήνισιν τῆς ἐννοίας καὶ τῆς φύσεως τούτου. Ὅχι μόνον τοιοῦτον τι δὲν συνέβη κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἀλλ' ἀντιθέτως παρατηρεῖται καὶ ἡ μεμονωμένη, εἶναι ἀληθῆς, προσπάθεια διευρύνσεως καὶ μεταθέσεως τῆς ἐννοίας τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ ἐκ τῆς οἰκονομικῆς, τῆς κοινωνιολογίας καὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας εἰς τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν καὶ ἄλλους συγγενεῖς ἢ μὴ ἐπιστημονικοὺς κλάδους (1). Πράγματι ὁ ἱμπεριαλισμὸς ἐξετάζεται κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην εἰκοσαετίαν ὄχι μόνον ὡς τάσις ὄλων ἢ ἐθνίων ἐκ τῶν κρατῶν πρὸς περιορισμένην ἢ μὴ πολιτικὴν ἢ οἰκονομικὴν ἐξάπλωσιν, ἀλλὰ καὶ ὡς τάσις τῶν ἀτόμων πρὸς συγκέντρωσιν εἰς χεῖρας των ὅσον τὸ δυνατόν μείζονος ἰσχύος καὶ χρησιμοποίησιν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὡς μέσων πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἐγωϊστικῶν των ὁρῶν. Ὁ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς νέας ταύτης κατευθύνσεως εἶναι ὁ Γάλλος Ernest Seillière, φιλοδοξήσας νὰ γίνῃ ὁ πνευματικὸς πατὴρ μιᾶς «ἱμπεριαλιστικῆς ψυχολογίας» καὶ ὁ ἐξερευνητὴς τοῦ «πληβειῖου ἱμπεριαλισμοῦ», τοῦ «προλσταριακοῦ ἱμπεριαλισμοῦ», τοῦ «ὀρθολογιστικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ», τοῦ «ἄφελιμιστικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ», τοῦ «φιλοσοφικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ» κτλ. Μὲ τοὺς τελευταίους τούτους ποικιλωνύμους ἱμπεριαλισμοὺς οὐδαμῶς θέλομεν ἀσχοληθῆ ἔν τοις ἐπομένοις. Πρόκειται προφανῶς περὶ μιᾶς

(1) Μέχρι τίνος βαθμοῦ ἐξίχθη ἡ κατάχρησις αὕτη καταδεικνύει καὶ ἡ πρὸ εἰκοσαετίας περίπου ἐκδοσις ἔργου ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ Mario Morgansso «περὶ τοῦ καλλιτεχνικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ», καθὼς ἀναφέρει ὁ Seillière (op. cit. III σελ. 2), ὅστις ἀναγνωρίζει μὲν τὰ τραπὰ τῆς εὐρείας χρησιμοποίησεως τοῦ ὄρου τούτου καὶ τοὺς ἐντεῦθεν προερχομένους κινδύνους συγχύσεως, φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντιστή ὅπως καὶ τόσοι ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν εἰς τὴν ἔλξιν καὶ τὸν πειρασμὸν τῆς ὠραίας λέξεως!

νέας έντελῶς ἀδικαιολογήτου καταχρήσεως ένός ὄρου, πάσχοντος ἤδη ἀπό μακροῦ ἀπό τὸ νόσημα τῆς ἀπαρξίας καὶ ἀοριστίας καὶ χηρίζοντος συνεπῶς περιορισμοῦ καὶ ἀποσαφηνίσεως καὶ ὄχι ἔτι μείζονος διευρύνσεως.

III. Ἡ αἰτία τῆς κρατούσης ἀσαφείας περὶ τὴν έννοιαν τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ.

Ἱστορικὴ τοῦ ὄρου τούτου εξέλιξις.

Καὶ ἐρωτᾶται ἤδη, ποῦ ὀφείλεται ἡ σκιαγραφηθεῖσα ἀνωτέρω ἀσάφεια τῆς έννοιᾶς τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, ἡ παρατηρουμένη ὄχι πλέον μόνον παρὰ τῷ λαῷ, τῷ ἡμερησίῳ τύπῳ ἢ τοῖς πολιτικοῖς τῶν τριόδων, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ παγκοσμίου κύρους ἐπιστημόνων καὶ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων πολιτικῶν; Ἐξακριβοῦντες τὰ αἷτια τῆς ἀσαφείας ταύτης κάμνομεν καὶ τὸ πρῶτον σταθερὸν βῆμα πρὸς ἀποκάθαρσιν τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ ἀπὸ τῶν παρεπιπτόντων, κατὰ κατάχρησιν ἢ ἐκ παντελοῦς ἀγνοίας τῶν πραγμάτων ἀποδοθεισῶν εἰς αὐτὸν σημασιῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τῆς ἐπιστημονικῆς διερευνήσεως τῆς φύσεώς του, τῶν μέσων τῆς κατισχύσεώς του καὶ τῶν σπουδαιότερων του μέχρι τοῦδε ἐκδηλώσεων. Ἄλλως οἰκοδομεῖ τις ἐπὶ ἄμμου, ἀναλαμβάνων τὴν ἐξέτασιν ένός φαινομένου μὴ σαφῶς καθωρισμένου καὶ ἀπηλλαγμένου παρανοήσεων καὶ ὑπερβασιῶν, ὡς συνέβη ἀτυχῶς μὲ τοῖς πλείστους τῶν ἐπιστημόνων τῶν ἀσχοληθέντων μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο.

Τὸ πρῶτον αἷτιον τῆς κρατούσης ἀσαφείας περὶ τὴν έννοιαν τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ εἶναι τὸ ὅτι ὁ ὄρος οὗτος κατέστη ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν γένεσίν του εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας ἐν «Schlagwort» ὅπως λέγουσιν οἱ Γερμανοί, μία ὀραία κτυπητὴ λέξις τὴν ὅποιαν ένόμισαν σκόπιμον νὰ χρησιμοποιήσουν αἱ διάφοροι λαϊκαὶ ὀμάδες καὶ κομματικαὶ ἀποχρώσεις διὰ τοὺς σκοπούς των, προσδιδομένης, έννοεῖται, κατὰ τὰς περιστάσεις εἰς αὐτὴν διαφόρου σημασίας.

Πλὴν ἐὰν τὸ γεγονός τοῦτο αἷτιολογῆ τὴν παρὰ τῷ λαῷ καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ ἀσάφειαν τῆς έννοιᾶς τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, δέν εἶναι πάντως ἀρκετὸν ὅπως αἷτιολογήσῃ, πολὺ περισσότερον μάλιστα ὅπως δικαιολογήσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου διαφωνίαν τῶν ἐπιστημόνων. Ἡ κυριωτέρα αἷτια ταύτης θὰ ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ζητηθῆ εἰς τὴν μεταβολὴν τὴν ὅποιαν ὑπέστη ἡ σημασία τοῦ ὄρου τούτου κατὰ τὸ ἄλλως βραχὺ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς γενέσεώς του μέχρι σήμερον.

Ἄληθῶς ὁ ὄρος «ἱμπεριαλισμός» διήλθε κατὰ τὴν τελευταίαν ἑβδομηκονταπενταετίαν τρία διάφορα στάδια, ἄνευ μεγάλων δυσχερειῶν διακρινόμενα ἀλλήλων καὶ δημιουργοῦντα ἰσαρίθμους τοῦ ὄρου τούτου σημασίας. Ἐκτὸς τούτου κατὰ τὸ τρίτον του στάδιον ἠκολούθησε τρεῖς διαφόρους κατευθύνσεις, ἀλλοιοῦσας ὡς θὰ ἴδωμεν σημαντικῶς τὴν έννοιάν του (1).

(1) Εἰς τὴν διάκρισιν ταύτην τῶν τριῶν περιόδων τοῦ ὄρου «ἱμπεριαλισμός» ὡς καὶ